

Modellutvalget
v/Pål Sørgaard

Oslo, 08.04.2024

Oppsummering etter møtet med FFA 8. mars 2024

Innledning

FFA vil gjerne starte med å takke for en fin diskusjon under møtet med "Modellutvalget" 8. mars. Det ble diskutert flere saker som vi tror vil bidra til god samfunnsøkonomi og en større kapasitet innen forsvars- og samfunnsikkerhetsforskning. Vi setter stor pris på denne muligheten til å kunne gå litt mer i dybden på noen viktige momenter som ble diskuterte mer overordnet under møtet. For å kunne inkludere nødvendige nyanser og forankring hos FFA/Forsvarsnettverket ble dette notatet diskutert med instituttene i nettverket 21. mars.

Sikkerhet

Forskningsinstituttene har erfaring med å arbeide med samfunnssikkerhet, forsvarssektor og forsvarsindustri om skjermingsverdig og gradert informasjon. Etablerte rutiner og en "fortrolighetskultur" basert på lang erfaring med forretningssensitive prosjekter gir et godt grunnlag for å arbeide bredere i justis- og forsvarssektorene med skjermingsverdig og gradert forskning. I tillegg har instituttsektoren investert mye innsats i å ivareta eksportkontrollregelverkets krav til hvordan kunnskap skal tilgjengeliggjøres.

En økt FoU innsats på samfunnssikkerhet og forsvar vil sannsynligvis medføre et økt omfang av gradert informasjon. Gitt den krevende sikkerhetssituasjonen, ser FFA et behov for å øke investeringene i sikkerhetsinfrastruktur i instituttsektoren. Det vil bidra til at flere aktører i instituttsektoren kan håndtere informasjon som er skjermingsverdig og/eller gradert. FFA støtter "Modellutvalgets" arbeid med å synliggjøre investeringer og beskrive nytten av sikre tekniske samhandlingsløsninger. Slik sikkerhetssituasjonen ser ut til å prege oss fremover, synes FFA at det er betimelig å argumentere for at de investeringene man planlegger nå, resulterer i systemer som er skalerbare for fremtidige økte behov. En koordinert og helhetlig vurdering av investering i sikring vil således både føre til en bedret sikring av relevante forskningsmiljøer, og samtidig øke tilgangen til forskningsressurser.

Vi vil likevel peke på at "sikkerhets-huber" og kurér er rimeligere løsninger som kan bidra til en hurtigere involvering av instituttsektoren. Eksisterende anlegg i Halden og på Kjeller bør vurderes som mulige "huber". I tillegg er det flere institutter som er nære nok en militær avdeling til at en mulig adgang til graderte fasiliteter kan gi bra kost-nytte. FFA mener at "sikkerhets-huber" kan ivareta behovet hos mange av våre institutter. Vi bidrar gjerne og oppfordrer "Modellutvalget" til å vurdere hvordan ulike forskningsmiljø og eventuelt andre brukermiljø kan kobles til en "hub". Også skjermingsverdig informasjon og BEGRENSET nivå bør tas med i vurderingene. Det vil være en styrke for de forskningsinstitutter som allerede arbeider med denne typen informasjon.

Norges total forsvars- og sikkerhetskunnskapsbehov

"Modellutvalget" presiserte at Norges totale kunnskapsbehov også inkluderer forsvars- og sikkerhetsindustriens kunnskapsbehov. Det kan grovt sett knyttes til tre prosjektkategorier: bedriftsintern FoU, offentlig hel- eller delfinansierte prosjekter og direkteoppdrag til forskningsinstitutter. Prosjekter finansiert av forsvarssektoren og direkteoppdrag til FFI er ikke kommentert i dette notatet.

Bedriftsinterne og offentlig finansierte FoU-prosjekter

Det er sannsynligvis mye bedriftsintern FoU som bidrar til konkurransedyktig teknologi og kompetanse som er relevant på forsvars- og sikkerhetsområdet. Instituttene og andre eksterne virksomheter har

ingen tilgang til dette utover det industrien publiserer selv. FFA oppfordrer utvalget til å vurdere dette aspektet i det videre arbeidet.

Forsvars- og sikkerhetsindustriens deltakelse i NFR-finansierte prosjekter er liten fordi forsvarssektoren ikke bidrar med midler til NFR på generell basis. FFA er kjent med at NFR-prosjekter blir innvilget hvis det er med industripartnere fra andre bransjer. Leveransene fra slike prosjekter er prinsipielt tilgjengelige for statsforvaltningen, men det skjer at industripartnere inngår fortrolighetsavtaler med Forskningsrådet.

Industrifinansierte oppdrag og informasjonsdeling

"Modellutvalget" spurte under møtet 8. mars om hvordan kunnskapen fra instituttene direktefinansierte forsvarsindustrielle FoU prosjekter kan gjøres tilgjengelig for sektormyndigheter og -etater? Spørsmålet er krevende fordi det:

- utfordrer fortrolighetskrav som normalt er en del av kommersielle avtaler,
- innebærer at statsetater gis tilgang til kunnskap som de ikke har betalt for,
- er ressurskrevende å gjøre kunnskapen tilgjengelig på et hensiktsmessige konkretiseringsnivå og i et representativt omfang.

Fortrolighetskrav vil variere og må avklares med oppdragsgiver fra prosjekt til prosjekt. Dette er en praktisk sak som FFA mener det ikke er hensiktsmessig å vurdere nærmere på et generelt grunnlag.

Oppdragsgiverne har normalt eierskapet til resultatene fra direktefinansierte prosjekter. Instituttene handlingsrom for å gjenbruke resultatene vanligvis lite. Eventuell publisering avtales normalt fra sak til sak. Oppdragsgiverne holdning til å dele kunnskap med statsetater som ikke har bidratt i prosjektet vet FFA lite om. Det er rimelig å anta at det må være en viss balanse mellom kunnskap som gjøres tilgjengelig for statsetater og statlig delfinansierte prosjekter som støtter industriens og instituttene kunnskapsbehov. FFA oppfordrer "Modellutvalget" til å diskutere dette aspektet med Forsvars- og sikkerhetsindustriens forening. Vi bidrar gjerne der det måtte være behov.

Forslag til konsept for kunnskapsoverføring

Langtidsplanen for forsvarssektoren (kap. 6.1.2) beskriver en arena som vil kunne tilrettelegge for kunnskapsoverføring. Først og fremst er det viktig at helheten i totalberedskap og forsvar ivaretas gjennom at personell fra både Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet er involvert. Politiske og forvaltningsmessige hensyn bør ivaretas integrert med behovseiernes operative og tekniske prioriteringer. Videre bør Forskningsrådet styrkes faglig for å ivareta rollen som prosjektforvalter. FFA bidrar gjerne til dette arbeidet og foreslår følgende til "Modellutvalget" for videre vurdering:

- Det bør etableres en koordinerende statlig enhet med personell fra både Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet for å koordinere arbeidsprosessen med instituttene. Dette samarbeidet bør vurderes og sammenfattes i form av et egnet konsept som alle involverte kan bidra til å utvikle før implementering.
- Det er ressurskrevende å gjøre kunnskapen tilgjengelig på et hensiktsmessige konkretiseringsnivå og i et representativt omfang. Den koordinerende statlige enheten bør stille til rådighet et antall årsverk for personer/liasoner som arbeider tett på instituttene for å kunne vurdere hvilke prosjekter som er mest relevant for videre oppfølging. Liaisonene kan dermed utvikle en agenda for periodevis bredere gjennomgang med relevante etater/enheter/avdelinger.
- En viss bredde innen forsvars- og sikkerhetsprosjekter vil anslagsvis kunne involvere 10-20 institutter. FFA oppfordrer "Modellutvalget" til å vurdere en ressursinnsats i den koordinerende enheten som muliggjør substansielle vurderinger og kontinuitet. Personellkostnader er en sak, tilgang på kompetente personer er en annen. Det kan være nyttig å undersøke interesse for å bidra hos Norsk Reservistforbund der målgruppen bør være personell som kan bidra i en deltidstilling, gjerne på pensjonistvilkår.
- Instituttene bør få dekt kostnader til sine bidrag til samarbeidet og arbeidsprosessene. Dette arbeidet bør defineres som nasjonale oppgaver med kostnadsdekning gjennom basisfinansiering.

- Gitt en økning i NFRs budsjetter for forsvars- og sikkerhetsforskning, vil senter for forskningsdrevet innovasjon (SFI) eller lignende samarbeidsplattform være et godt tiltak for å bringe statsetater, institutter samt forsvar- og sikkerhetsindustrien sammen på utvalgte tema.
- Den koordinerende enheten bør ha samarbeidsmodeller som rommer ulikhetene mellom de forskjellige instituttene. Forskningsinstituttene leveranser spenner fra rapporter og innsikt til programvare, teknologiutvikling og produktutvikling. Noen institutter har et kundenært fokus, og tilbyr skreddersøm for bedrifter og organisasjoner. Andre har et tettere samarbeid med forvaltningen, og leverer utredninger og analyser som grunnlag for beslutningstaking.

Samfunnsnytte og -økonomi

Utvikling av forskningsinfrastruktur og kunnskapsbygging innenfor instituttene fagområder over mange år utgjør en betydelig ressurs for samfunnet som hittil ikke er utnyttet godt nok innen totalberedskap og forsvar. For å sikre samfunnsøkonomisk riktig allokering av knappe ressurser mener vi at justissektoren og forsvarssektoren bør benytte denne kompetansen i større grad. Det er verdt å nevne at BarentsWatch er et eksempel på infrastruktur og tverrfaglig kompetanse som benyttes sivilt og militært.

Hovedmengden av forsknings- og innovasjonsprosjektene som forskningsinstituttene gjennomfører i Norge og i EU foregår med en eller flere industrivirksomheter, inkludert SMBER, over hele landet som prosjektpartnere. Ved å inkludere forskningsinstituttene i et kunnskapsløft innen totalberedskap og forsvar, vil en i tillegg til å benytte den samlede norske kunnskapsbasen, også få samfunnsøkonomisk gode effekter i form av verdiskaping og arbeidsplasser. FFA vil også nevne kunnskapsbasen er relevant innen krisehåndtering. Covid pandemien viste at en beredskapssituasjon krever velsmurte kunnskapssystem og samarbeidsrelasjoner som kan aktiveres raskt og uten større endringer.

Prekvalifisering

Under diskusjonen 8. mars om arbeidsprosesser hos NFR og instituttene som bør ivaretas på en gradert infrastruktur, ble det ikke tid til å gå tilstrekkelig inn på investeringsnivå og nytte over tid. FFA har diskutert dette med de relevante medlemmene i ettertid. Vi mener det bør utformes en prekvalifiseringsprosess som resulterer i et antall institutter som muliggjør prosjektsøknadskonkurranser. For å kunne inkludere alle relevante institutter/fagmiljø bør ikke eksisterende sikkerhetsinfrastruktur være en kvalifiseringspremiss. FFA forutsetter at nødvendig oppbygging av sikkerhetsinfrastruktur skjer etter en eventuell godkjent prekvalifisering. Prekvalifiseringsperioden bør være på minimum fem år hvis en slik investering skal gi en forsvarlig effekt over tid.

Sikkerhetsklarering er en tidkrevende prosess som av og til innebærer en forretningsmessig risiko for både kontraktinngåelse og prosjektgjennomføring. Prekvalifiseringen bør inkludere en virksomhetssikkerhetsavtale (jfr. Virksomhetssikkerhetsforskriften) som inkluderer en ordning for sikkerhetsklarering av personell basert på faglig relevans. Dermed kan instituttene opprettholde en personellbase som i stor grad kan inngå i prosjektarbeid uten tidsforsinkelser.

Vi deltar gjerne i videre dialog om disse og ev andre problemstillinger.

Vennlig hilsen

Agnes Landstad
Daglig leder FFA